

DOI: <https://doi.org/10.15407/mzu2022.31.331>

УДК 929Вегеш

Степан Віднянський

д-р. іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України
зав. від. історії міжнародних відносин
і зовнішньої політики України

Інститут історії України НАН України
01001, Україна, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4

E-mail: stepanvid@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8825-7024>

ResearcherID Web of Science: AAR-5803-2021

Микола Олашин

канд. іст. наук, доц.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

88000, Україна, Ужгород, пл. Народна, 3

E-mail: mykola.olashyn@uzhnu.edu.ua

**ДО 60-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ
НАУК, ПРОФЕСОРА, ЧЛЕНА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ
НАШОГО ЗБІРНИКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ
МИКОЛИ МИКОЛАЙОВИЧА ВЕГЕША**

Stepan Vidnyanskyj

Doctor of History, Professor, Corresponding Member
of the National Academy of Sciences of Ukraine

Head of the Department of the History of International
Relations and Foreign Policy of Ukraine

Institute of History of Ukraine

the National Academy of Sciences of Ukraine

4, Mykhailo Hrushevskiy Street, Kyiv, 01001, Ukraine

E-mail: stepanvid@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8825-7024>

ResearcherID Web of Science: AAR-5803-2021

Mykola Olashyn

PhD in History, Associate Professor

Uzhhorod National University

3, Narodna Square, Uzhhorod, 88000, Ukraine

E-mail: mykola.olashyn@uzhnu.edu.ua

FOR THE 60th ANNIVERSARY OF A MEMBER OF OUR YEARBOOK EDITORIAL BOARD, DOCTOR OF HISTORY, PROFESSOR MYKOLA VEHESH

Професор Микола Вегеш — найвідоміший дослідник історії Карпатської України (1938–1939 рр.), яка, по праву, вважається одним із важливих етапів українського державотворення. Зрозуміло, що за часів гортистської окупації краю та за радянської доби національно-визвольні змагання українців Закарпаття (як і усієї України) змальовувалися тільки чорними фарбами. І лише з кінця 1980-х років ситуація почала змінюватися на краще. А найбільша заслуга в цьому тоді ще молодого історика Миколи Миколайовича Вегеша. Він у ті неоднозначні часи не побоявся взятися за вивчення вищезгаданих подій. Відтоді минуло понад три десятиріччя. Нині наш колега — відома в наукових і політичних колах людина, він — доктор історичних наук, професор кафедри політології та державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет» і, звичайно, член редколегії міжвідомчого збірника наукових праць «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки».

Микола Вегеш народився 28 листопада 1962 року в смт Міжгір'я Міжгірського (тепер Хустського) району Закарпатської області в родині службовців. У 1984 році закінчив історико-педагогічний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту (тепер Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника). У 1984–1990 рр. був учителем історії та суспільствознавства Синевирської СШ, що на Міжгірщині. Згодом навчався в аспірантурі. З листопада 1993 р. працює в Ужгородському університеті на таких посадах: асистент (1993–1994) та доцент (1994–1997) кафедри історії України; доцент (1997–2000), професор (2000–2002, 2011 — теперішній час) та завідувач (2002–2011, 2016–2022) кафедри політології (2016–2022 — кафедра політології і державного управління); декан історичного факультету (2004–2005). У 2005–2012 рр. — ректор Ужгородського університету. Крім того, очолював за сумісництвом Інститут карпатознавства (2000–2004) та НДІ політичної регіоналістики УжНУ (2009–2012).

Професор Микола Вегеш — відомий вітчизняний учений. Бібліографія його публікацій налічує понад 1000 позицій¹. Тут ми виділимо головні напрямки його дослідницьких пошуків.

Головна наукова тема, вивченню якої колега присвятив понад три десятиріччя, стосується такого важливого періоду крайової історії, як Карпатська Україна. Як уже було сказано, ця проблема привернула увагу історика ще у 80-х рр. ХХ ст. Ставши аспірантом, Микола Вегеш під

керівництвом спочатку проф. Василя Ілька, а згодом — проф. Володимира Задорожного наполегливо, цілеспрямовано й систематично вивчав обрану тему. Він ґрунтовно опрацював матеріали Державного архіву Закарпатської області. Проаналізував і праці попередників, написані переважно на основі марксистсько-ленінської ідеології. Розшукав окремих учасників досліджуваної події і зафіксував їхні спомини. До закінчення аспірантури він не тільки написав дисертацію, але й мав низку наукових публікацій, у тому числі дві книги. У своїх студіях історик показав розвиток промисловості, сільського господарства й торгівлі на Закарпатті наприкінці 1930-х років. Він також присвятив чільне місце характеристиці внутрішньополітичного становища Карпатської України, зокрема розкрив питання виникнення Карпатської Січі, підготовки і проведення виборів до Союму, показав внесок українців Східної Галичини, Північної Буковини й Наддніпрянської України у розбудову Карпатської України, боротьбу січовиків проти угорських окупантів тощо. Підсумовуючи, можна сказати, що М. Вегеш уперше змалював об'єктивну картину розвитку подій на Закарпатті в період із жовтня 1938 р. по березень 1939 р. Логічним наслідком дослідницьких пошуків у цьому напрямку став успішний захист кандидатської дисертації у березні 1994 р. Вона засвідчила, що з'явився новий талановитий вітчизняний історик.

Захистивши кандидатську дисертацію, М. Вегеш продовжив дослідження обраної проблеми. Тепер він почав вивчати Карпатську Україну в контексті міжнародних відносин другої половини 30-х рр. ХХ ст. Найбільш глибоко й комплексно ця проблема розкрита в докторській дисертації (захищена у вересні 1998 р.) та низці монографій (написаних одноосібно або у співавторстві), а саме: «Карпатська Україна 1938–1939 років у загальноєвропейському історичному контексті» (Ужгород, 1997; 2 томи), «Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939)» (Ужгород, 1997), «Міжнародне становище Карпатської України (1938–1939)» (Ужгород, 1997), «Карпатська Україна на шляху державотворення» (Ужгород, 2009) та ін. У цих та інших студіях науковець вперше показав місце, роль і значення Закарпаття в зовнішньополітичних концепціях і політиці Німеччини, Італії, Угорщини, Польщі, Румунії, Югославії... На основі глибокого і всебічного опрацювання архівних документів (у тому числі й зарубіжних) Микола Вегеш об'єктивно висвітлив взаємовідносини керівництва Карпатської України з різними політичними об'єднаннями й організаціями та урядами окремих європейських держав. Він також здійснив об'єктивний аналіз державно-правового становища Закарпаття в досліджуваній період. Погоджуємось із думкою дослідника про те, що Августин Волошин орієнтувався на Німеччину тільки тому, що вбачав у ній гаранта територіальної цілісності Карпато-

Української держави (на жаль, інтереси правлячих кіл Угорщини, свого союзника, Гітлер поставив вище за державницькі потуги закарпатських українців). Додамо, що М. Вегеш скрупульозно простежив етапи вивчення вищезазначеної проблеми (як вітчизняними, так і зарубіжними вченими) і запропонував власну її періодизацію.

Крім синтетичних праць із проблем Карпатської України, М. Вегеш написав низку досліджень, у яких розкриваються окремі актуальні аспекти досліджуваної теми. Серед них назвемо такі: «Карпатська Україна і Німеччина (1938–1939)» (Ужгород, 1996), «Румунія і Карпатська Україна (1938–1939)» (Ужгород, 1999) та ін. Також велику увагу історик приділяв вивченню життєвого шляху, політичної та державницької діяльності видатних діячів Карпатської України. Серед них слід назвати Августина Волошина, Михайла Брацайка, Юлія Брацайка, Василя Гренджу-Донського, Степана Ключурака, Михайла Колодзінського (Гузара), Федора Ревая, Юліана Ревая, Івана Рогача, Вікентія Шандора та ін. Дослідник повернув чесне ім'я багатьом активним учасникам подій 1938–1939 років. Серед окремих видань із цієї проблематики назвемо наступні: «Августин Волошин» (Ужгород, 1995), «Смерть президента: (Останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина)» (Ужгород, 1996), «Громадсько-політична і культурно-освітня діяльність Василя Гренджі-Донського (1897–1974)» (Ужгород, 2000), «Карпатська Україна 1938–1939 років в портретах» (Ужгород, 2000), «Августин Волошин і Карпатська Україна» (Львів–Хуст, 2004), «Августин Волошин: життя і помисли президента Карпатської України» (Ужгород, 2005; 2-ге вид. — 2009), «Карпатська Україна в портретах» (Ужгород, 2007), «Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення» (К., 2021) та ін.

Наголосимо, що до кола наукових зацікавлень ювіляра входять не тільки вищезгадані питання історії Карпатської України. Він досліджував низку інших проблем, а саме: національно-визвольні змагання українців Східної Галичини й Закарпаття в першій половині ХХ ст., діяльність Української Повстанської Армії, угорська іредента на Закарпатті в міжвоєнний період, становище українців Румунії після 1945 року, заснування та розвиток Ужгородського державного (національного) університету... Найсолідніша праця з цієї теми — це монографія «Ужгородський національний університет: історія і сьогодення» (Ужгород, 2007). Чимало розвідок М. Вегеш присвятив відомим діячам вітчизняної історії — Михайлу Драгоманову, Михайлу Грушевському, Олегу Ольжичу, Андрею Шептицькому та ін.

Низку публікацій, зокрема й окремих видань, учений присвятив своєму вчителю й наставнику — професору Володимирі Грабовецькому

(1928–2015). Серед них: «Володимир Грабовецький — видатний історик України» (Ужгород, 1996), «Короткий життєпис академіка Володимира Грабовецького» (Ужгород, 1998), «Академік Володимир Грабовецький — визначний історик України» (Івано-Франківськ, 2006), «Дослідник Олекси Довбуша» (Ужгород, 2007), «Дослідник Олекси Довбуша і карпатських опришків» (Ужгород, 2020) та ін.

Займається М. Вегеш й історією греко-католицької церкви. У позами- нулому та минулому роках він видав у співавторстві з Н. Концур-Кара- бінович монографію (українською та англійською мовами) «Українська греко-католицька церква в портретах».

Не забуває Микола Миколайович і про свою «малу батьківщину» — Міжгірщину. Йому належать десятки статей, повідомлень, нарисів про окремі аспекти історії району, зокрема про діяльність волівської «Про- світи» та її активістів, участь земляків у боротьбі за свої права, їх поне- вір'яння в угорських та радянських тюрмах, здобутки в галузі освіти та охорони здоров'я після 1946 р. тощо.

Зрозуміло, що працюючи на кафедрі політології і державного управ- ління, учений велику увагу приділяє політологічним питанням, особливо геополітики. Перші наукові розвідки з вищеназваної теми увійшли до чотири томника «Історія і політика» (Ужгород, 2005). А ще побачили світ наступні видання: «Західна геополітика в іменах» (Ужгород, 2003), «Геополітика в іменах» (Ужгород, 2011), «Геополітична енциклопедія» (Ужгород, 2017) тощо. Про це йтиметься розлогіше у згадці про під- ручники та навчальні посібники.

Підсумовуючи наукові здобутки нашого колеги, відзначимо, що ос- новні положення та висновки його досліджень пройшли випробування часом і далі зберігають наукову цінність та виховне значення. Особливо в час російсько-української війни, коли українці демонструють високий патріотизм і велику відвагу та самопожертву. І цим вражають увесь світ.

Виокремимо наступну грань таланту колеги — його здобутки в ца- рині педагогіки й методики. Впевнені, він має педагогічний талант від Бога. Підтвердженням цьому слугує й той факт, що уже в 23 роки його обрали керівником Міжгірського методичного об'єднання вчителів історії, і з цими обов'язками він успішно справлявся. Крім того, на висо- кому рівні викладав всесвітню та вітчизняну історію і суспільство- знавство учням Синеvirської середньої школи.

З 1993 року М. Вегеш працює в Ужгородському університеті. Спочатку на кафедрі історії України, а з 1997 р. — на кафедрі політології (тепер кафедра політології і державного управління). Викладав (чи ви- кладає) такі курси, як «Історія України», «Політологія», «Зовнішня по- літика України», «Методика викладання політичних дисциплін» та спецкурс «Суспільно-політичні процеси на Закарпатті в 20–30-х рр.

XX ст.» Він завжди демонстрував глибоке знання фактичного матеріалу, вміння викладати його логічно, послідовно й доступно, у взаємозв'язку з раніше вивченими темами, з розумінням психології студентів тощо. Його заняття — динамічні, пізнавальні і спонукають студентів працювати, він є викладачем демократичного типу. За це його люблять студенти й поважають колеги.

Свій багатий педагогічний досвід ювіляр використав при написанні навчальних підручників і посібників, серед яких назвемо найголовніші, а саме: «Становлення і розвиток політичної думки в Україні» (Ужгород, 1995), «Історія української державності» (Ужгород, 1996), «Основи політології» (Ужгород, 1998, 2003), «Політологія: конспект лекцій» (Ужгород, 1999), «Світ політології» (Ужгород, 2006), «Політологія» (Київ, 2008), «Світовий процес і геополітика» (Ужгород, 2017), «Геополітична енциклопедія» (Ужгород, 2017), «Геополітика в постатях і термінах» (Ужгород, 2020) та ін. Вони користуються неабияким попитом у студентів закладів вищої освіти різних рівнів акредитації.

Професор Микола Вегеш постійно дбає і про підготовку науково-педагогічних кадрів. Талановито керує науковою роботою аспірантів. Під його керівництвом написали й успішно захистили кандидатські дисертації випускники не лише УжНУ, але й інших закладів вищої освіти — Костянтин Сміян (1996), Маріан Токар (2004), Юрій Остапець (2004), Іван Буковський (2004), Наталія Скоблик (2005), Анатолій Ключкович (2006), Андраш Берені (2007), Людмила Матьовка (2007), Сергій Волощук (2007), Михайло Басараб (2008), Надія Греченюк (2008), Іван Стряпко (2010), Андріана Костенко (2009), Володимир Гиря (2010), Ольга Кухарчук (2011), Олексій Шафраньош (2019), Володимир Басараб (2019) та докторські дисертації — Єва Кіш (2008) і Олександр Ситник (2010). Зазвичай, аспіранти під керівництвом ювіляра працюють над темами з вітчизняної історії та політології. Усі вони щиро вдячні наставнику за постійну увагу, допомогу й підтримку.

Високий професійний рівень професора Миколи Вегеша наочно засвідчує його участь у редколегіях різних наукових періодичних видань і спеціалізованих учених радах із захисту дисертацій. Так, він був головою редакційної колегії видання «Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія» (2004–2013) та «Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія» (2004–2015), а нині є членом редколегії міжвідомчого збірника наукових праць «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки», що видає Інститут історії України НАН України. Входив до складу спеціалізованої ученої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій Ужгородського національного університету.

Професор Микола Вегеш долучився до організації навчально-виховного процесу в цьому закладі вищої освіти. Як уже було сказано, колега обіймав посади завідувача кафедри політології та державного управління (2002–2011, 2016–2022) і декана історичного факультету (2004–2005). А ще був поки що єдиним гуманітарієм, який очолював найбільший на Закарпатті Ужгородський національний університет (2005–2012). На цих посадах він дбав про покращення матеріально-технічної бази, відкривав нові факультети та спеціальності, слідкував, щоби колеги мали потрібне педагогічне навантаження, дбав про дозвілля студентів тощо. І це дало свої результати — УжНУ покращив свій рейтинг, увійшов до 15 найкращих закладів вищої освіти України.

Учений завжди стояв (і стоїть) на національних, державницьких позиціях. У 1990 р. був відповідальним секретарем обласної ради Української Республіканської Партії (УРП). Упродовж 2000–2002 рр. перебував у лавах Партії «Реформи і порядок». Був заступником голови Закарпатської обласної організації ПРП та головою її міської організації, що у 2002 р. увійшла до виборчого Блоку Віктора Ющенка «Наша Україна». У 2006 р. Микола Вегеш — депутат Закарпатської обласної ради від виборчого Блоку «Наша Україна» та голова коаліції у облradі. Він завжди відстоював державницькі інтереси.

Багаторічна й сумлінна праця професора Миколи Вегеша гідно відзначена. Так, його нагороджено орденом «За заслуги» III і II ступенів (2007 і 2009), Почесною грамотою Верховної Ради України «За особливі заслуги перед Українським народом» (2007), Грамотою Верховної Ради України (2004). А ще він — академік Міжнародної Слов'янської академії (1999), АН вищої школи України (2006), Відмінник освіти України (2007), почесний доктор Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (2007), лауреат премій ім. Василя Гренджі-Донського (1993), академіка Івана Крип'якевича (1996) та Президента Карпатської України отця Августина Волошина (2014). Його обрано Почесним членом музею Олекси Довбуша в Івано-Франківську (2000), Почесним членом Дослідницького Бюро Радників Американського Біографічного Інституту (2001), членом наглядової ради Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Союз обдарованої молоді України» (2008). Крім того, згідно з ухвалою Президії Академії наук Вищої школи України Миколі Вегешу присуджено нагороду Святого Володимира за визначні здобутки в галузі історичної науки та успіхи в патріотичному вихованні студентської молоді краю.

Професор М. Вегеш підійшов до важливого життєвого ювілею. Як свідчить вищенаведений матеріал, ювілейну дату він зустрічає з вагомими здобутками. А попереду нові вершини. Тож ми щиросердечно

бажаємо Миколі Миколайовичу доброго здоров'я, життєвої наснаги, сімейного благополуччя, невичерпної енергії та оптимізму, нових вагомих здобутків у царині історії, політології, педагогіки, політики та адміністративної роботи, успішного здійснення усіх планів і задумів! З роси й води Вам, шановний колего і друже!

---

¹ Див.: Професор Микола Вегеш. Біобібліографічний покажчик. До 60-річчя від дня народження. Укладач Анна Чаварга; вступна стаття Миколи Олашина. Ужгород: Видавництво ТОВ «РІК-У», 2022. 542 с.

REFERENCES

1. *Profesor Mykola Vehesh. Biobibliografichnyj pokazhchyk. Do 60-richchia vid dnia narodzhennia.* (2022). Uzhhorod: Vydavnytstvo TOV RIK-U [in Ukrainian].